

PALEOLİTİK SANATTA İŞLENEN KONULAR III

Sembolik işaretler

İşaretler, sembolik sanat içine sokulabilecek görünümüdür. Bütün üst Paleolitik süresince küçük taşınabilir objeler ve duvarlar üzerine çizilmişlerdir. Birçok mağarada hayvan figürlerinin üzerlerine ya da yanlarına yapıldıkları görülür. İşaretler genellikle boyalı resim ve kazıma resim teknikleriyle yapılmışlardır. Bu sembolik işaretlerin alçak kabartma tarzındaki ender tasvirlerinden biri, Laussel Venüs'ünün elinde tuttuğu boynuz figürüdür.

Paleolitik sanatta en sık görülen işaretler; *oklar, çeşitli çizgiler, geometrik motifler, negatif ve pozitif el izleri, kadın ve erkek cinsel organlarıdır*. Bu işaretlerin pek çok anlamı olup, yorumlanmaları güçtür. Bu bağlamda ancak çeşitli olasılıklardan söz edilebilir.

Hayvanlara saplanmış olan okların majik birtakım anlamları olduğu ileri sürülmektedir. Buna göre; hayvanı okla yaralanmış olarak göstermek ona bir tür sahip olma olanağını sağlamaktaydı.

Çeşitli çizgiler; noktalı, basamaklı, paralel çatkılı, demet çizgili, çatı ya da çadır biçimli, dallı, telek biçimli formları kapsamaktadır. Bunlar için de çeşitli yorumlar yapılmış ya da hiçbir yorum yapılmamıştır. Örneğin, çadır ya da çatı biçimli çizgiler, çadır ya da tuzak tasvirleri olarak yorumlanmışlardır.

Geometrik motifler; genellikle zikzak, meandr, spiral ve paralel çizgili, dama tahtası biçimli motiflerdir. Bunlar, o zamanlardaki el becerinin ne denli yüksek düzeyde olduğunun kanıtlarıdır. Bunlardan bazıları mağara duvarlarına çizildikleri gibi, çoğunlukla kemikten şekillendirilmiş objeler üzerine, daha çok kazıma yöntemiyle işlenmişlerdir. Bunlardan dama tahtası biçimli tasvirler, dama tahtası ya da eski şövalyelerin simgelerini hatırlatan sekiz, altı ya da daha az eşit parçaya bölünmüş, bazen boyasız bazen siyah, kırmızı ve sarı renklerle boyanmış şekillerdir. Sembolik bir anlamları olduğu açıktır. Bu sembolik motifler, genellikle hayvanların ayaklarının altına yapıldıkları ve hayvan ile aynı renge boyandıklarında ötürü bazı yazarlar tarafından resmi yapan sanatçının imzası olarak yorumlanırlar.

El izleri de sembolik eserler arasında yer almaktadır. Boyaya bulanmış elin duvara yapıştırılmasıyla çıkan ize pozitif el izi; yine duvara dayanan elin etrafına boyanın püskürtülmesi yoluyla çıkan ize ise negatif el izi denilmektedir. Bunların hangi amaçla yapıldıkları kesin olarak bilinmemektedir. Ancak yine de bu konuda bazı varsayımlarda

bulunmak olanaklıdır. Her şeyden önce eller genellikle mağaraların tapınak olarak kullanılan dip kısımlarında bulduklarından bunlara majik bir anlam yüklenebilir. Yapılış nedenleri birden fazla olabilir. Örneğin; eksik parmaklı el kopyaları, bir acıyı ya da cüzzam gibi bir hastalığı defetmek için gerçekleştirilmiş olabilir. Bazı araştırmacılar yaptıkları çalışmaların sonucuna göre parmak ampütasyonu (kesme işlemi) yapan 121 etnik grup belirlediklerini ve kurban etme, yas tutma, kimlik belirtisi gibi çoğaltılabilen farklı amaçlarla ampütasyon işlemini uyguladıkları tespit edilmiştir. Buna karşın bazı araştırmacılar, ritüel amaçla uygulanan ampütasyon işleminin olabileceğini ama daha çok parmakların kesilmeyip bükülerek resmedildiğini düşünür.

Yine eller, diğer resimlerle birlikte buldukları zaman bunların, sanatçının resme bir çeşit imza atma, dolayısıyla eserin kendisine ait olduğunu belirtme isteğinden doğmuş olabilecekleri söylenebilir. Şayet bu varsayım doğru ise o zaman bazı el resimleri, kişilik ve mülkiyetin sembolü olan mühürlerin ilk örnekleri olacaklardır.

Kadın ve Erkek cinsel organları, da sembolik sanatta tasvir edilmiş süjelerdir. Bu semboller, yaşama gücünü sağlamak için tılsım olarak kullanılmışlardır. Erkek (fallus) ve dişilerin (vulva) cinsel organları, ya tek olarak ya da birlikte işlenmişlerdir. Bazı durumlarda vulvalar kadın figürlerinin; falluslar ise erkek figürlerinin üzerinde işlenirler.

Bitki tasvirleri

Bitkiler, paleolitik sanatta en ender olarak işlenmiş süjelerdir. Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen toplulukların avladıkları hayvanları yoğun bir biçimde tasvir etmelerine karşın, ikinci derecede beslendiği bitkileri temsile istek duymamaları, psişik nedenle açıklanabilir. İnsanoğlu daima zorluklarla elde edebildiği şeylere karşı derin bir ilgi duymuş ve onlar insanın düşün yaşamını daha fazla işgal etmiştir. Bu durum, ağır yaşam koşulları içindeki ilk insan için çok daha geçerliydi. Ancak çok az da olsa yine de duvar ve taşınabilir sanat içinde bazı bitki cinslerinin işlendikleri görülmektedir. Bunlardan yalnızca fujer ve lian türleri olasılıkla tanımlanabilmiştir. Lian, bugün Amerika ormanlarında yetişen ve sarmaşık gibi ağaçlara tırmanan bir bitki cinsidir.

YARARLANILAN KAYNAK

Yalçınkaya, I., Taş devirlerinde Sanat Eserleri ve Türkiye'deki İzleri, 1973, Basılmamış Doktora tezi